

«SÓC EL PRETEXT PERQUÈ FLOTATS ES PUGUI RECONCILIAR AMB LA PROFESSIÓ»

Joan de Sagarra, a escena

—**Q**uina va ser la vostra primera reacció davant del comunicat de Josep Maria Flotats?

—Va ser de sorpresa. La seva carta pública, la vaig trobar inesperada. No me la veia venir, en una paraula. No pel fet en si, sinó pel contingut. Jo no ho puc entendre, perquè Josep Maria Flotats és una persona que va tenir la sort, com jo, de poder-se formar a França —tenim la mateixa edat, ens portem, crec, un parell de dies i ell va anar a Estrasburg i jo a l'Institut d'Estudis Teatral de la Sorbona—, un país on la llibertat d'expressió és una cosa molt preada. Si el senyor Flotats, quan era *pensionaire* de la Comédie Française, s'hagués dirigit a un crític amb els mateixos termes i li hagués prohibit l'entrada, l'endemà es reuneixen els socis de la Comédie i tant ells com el ministre de Cultura li diuen que faci el favor de rectificar, i emeten un comunicat de solidaritat amb el crític.

—Però suposo que qualsevol actor, com qualsevol director de cinema o escriptor, té el dret d'expressar la seva opinió en contra d'un crític, ¿no?

—Un actor es considera vexat i es fica amb un crític. Això és la cosa més vella del món. Res a dir. ¿Què hi ha darrere d'aquesta carta? Això és el que em pregunto. La meua resposta, bastant documentada, és la següent. Des de fa cosa d'un parell d'anys, als professionals del teatre que els periodistes fan entrevistes, perquè són notícia o personatge, els fan una sèrie de preguntes i a les respostes apareixen sempre tres temes fonamentals. Són Flotats, un, i teatre públic, un segon. Teatre públic, amb el tema de les subvencions, etcètera. I a vegades, tots dos, apareixen lligats. I el tercer és la crítica. En aquestes respostes no trobo ningú que estigui al costat d'en Flotats. Se'l respecta com a professional que és, però se'l critica com a *nino bonito* i pel tracte de favor que rep. I també pels comptes: no se sap quina mena de contracte té amb la Generalitat. I hi ha un greuge comparatiu amb els diners que reben els altres professionals.

En un debat televisiu, Boadella va demanar a l'Oriol Pi de Cabanyes que

Josep Maria Flotats firmava dies enrere, al diari «Avui», una carta dirigida a Joan de Sagarra, on atacava durament el seu treball crític. Arran d'aquesta denúncia, tot el gremi ha pres posicions.

Lluís Bonada

feia Flotats amb 320 milions i els Comediants amb 8. Oriol Pi de Cabanyes no va respondre res. Al voltant de la companyia de Flotats hi ha un silenci administratiu. Moltes vegades s'ha intentat esbrinar quin contracte té, però n'amaguem l'ou. De les paraules de les persones entrevistades es dedueix que en Flotats veu que no és una persona gaire estimada de la professió i intenta, amb la carta, esdevenir-ne el líder, el defensor, per millorar així aquesta

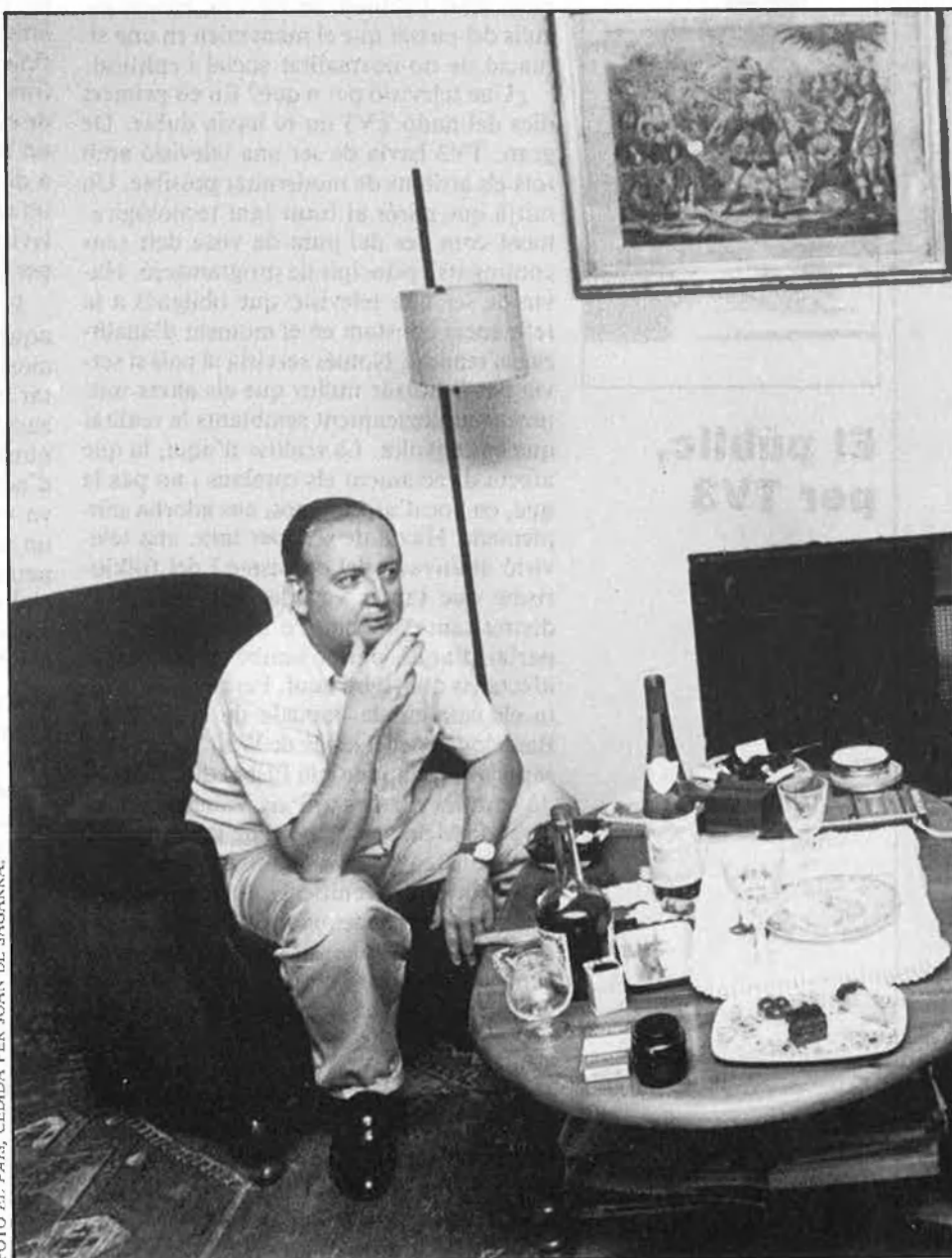

FOTO EL PAÍS, CEDIDA PER JOAN DE SAGARRA.

Josep Maria Flotats en casa de Joan de Sagarra. Eren uns altres temps.

imatge. Que la gent del teatre digui: mira, ens defensa a nosaltres.

Quan és notori que el senyor Flotats se n'ha fumut obertament, de la professió. Crec que té dit que és una professió de *carajillo*, no sé si el terme és precisament aquest. Una de les persones que Flotats defensa, Alfred Luchetti, va dir a *El Periódico*, el 26 de juliol del 86, que Flotats havia dit que «no ens vol veure en el futur Teatre Nacional de Catalunya». El periodista li demana després: «¿Tan dolents sou?». I Luchetti respon: «Ell opina que no donem la talla tècnica necessària. També diu que fumem i bevem molt. Que tenim les veus cascades». Després diu que, d'actors i actrius que sàpiguen cantar i ballar, n'hi ha molts, i afirma: «Crec que Flotats s'equivoca». El periodista també li demana la

seva opinió sobre els crítics. Resposta de Luchetti: «Li diria que tinguessin en compte que algunes no són tan objectives com caldria. També li diria que un crític en concret està treballant per a si mateix i no pel teatre». El periodista li demana llavors qui és aquest crític. Resposta: «Joan de Sagarra. En la seva etapa actual se li nota massa que està fent mèrits per obtenir el càrrec de comissari del Teatre Nacional».

O sigui, que l'estiu passat a mi m'acusaven d'afalagar en Flotats perquè en Flotats em convertís en comissari del Teatre Nacional. I ara, a la tardor del 87, resulta que el senyor Flotats surt en defensa d'en Luchetti i ataca el senyor Sagarra. Si el senyor Flotats defensa tant la professió, ¿per què no encarregava les bates de metge d'*El dret d'escollir*, aquí? Tot això vol dir, resumint,

que sóc el pretext d'una altra cosa que està passant a Barcelona.

—*La carta d'en Flotats sembla que hagi estat escrita en calent, abocant les coses una darrere l'altra tal com li venien al cap. ¿Quin judici, al marge de l'opinió que Flotats hi expressa, feu de l'escrit? ¿Creieu que una persona del prestigi i de la professionalitat d'en Flotats, que prepara tan a fons els seus muntatges i les seves actuacions, no hauria d'haver-la preparat millor i que llavors la seva postura hauria quedat més refermada?*

—Estic d'acord, ho subscric. La carta no està ben feta. Si es vol fer mal a un crític, s'escriu una altra carta. Un s'informa, s'informa bé, després reflexiona, amb tota la mala intenció del món i després escriu una cosa rodona, per dir, ¡carai! aquest ha quedat ben servit. Ara sembla una *pataleta* histèrica i això el perjudica, perquè la gent diu que el qui s'ha lluit és ell.

—*Curiosament, en Boadella, que sempre ven una imatge de destraler, ha entrat a la polèmica amb un text rodó, publicat a l'Avui també.*

—Sí. És que en Boadella és un eixelebrat intel·ligent. Un dels espectacles que m'ha divertit més de la vida és el seu *Ubú*, que vaig veure repetides vegades i va tenir l'èxit que mereixia perquè no era cap *pataleta*, sinó una cosa calculada. A mi, com a persona, com més lluny millor. Mira, aquí tens una fotografia on surtim tots dos xerrant. Era a París, el 1978, quan en Boadella s'havia escapat del Clínic. Jo hi aparec com a representant de la comissió de defensa dels Joglars. Som davant del teatre de Peter Brook, on vàrem celebrar un acte per la llibertat d'expressió.

A la fotografia pots veure que duc l'adhesiu de la campanya a la meua solapa. Quan poc després jo estava a l'Ajuntament de Barcelona com a delegat de Cultura, donava a l'ex-dona de Boadella una quantitat al mes perquè pogués viure, perquè en Boadella no li passava ni un duro. Com a artista, quan l'ensopega, perquè no sempre l'ensopega, és molt bo. Allò que diu en Flotats a la carta, que com és possible dir i posar pels núvols en Majó en una obra i dir que ho fa malament en una altra, passa arreu, a tothom. Un dia es té una bona actuació i, l'altre, no. Un dia escrius una novel·la o un article excel·lents i un altre no l'encertes. Que estudiï el país. D'ençà d'allò d'en Moix, en Majó és una persona canviada. Ja no és el mateix de *Terra baixa*. I si el director, per molt bon noi que sigui, el deixa ser amanerat i actuar

malament, doncs aquell dia no ho ha fet bé i prou.

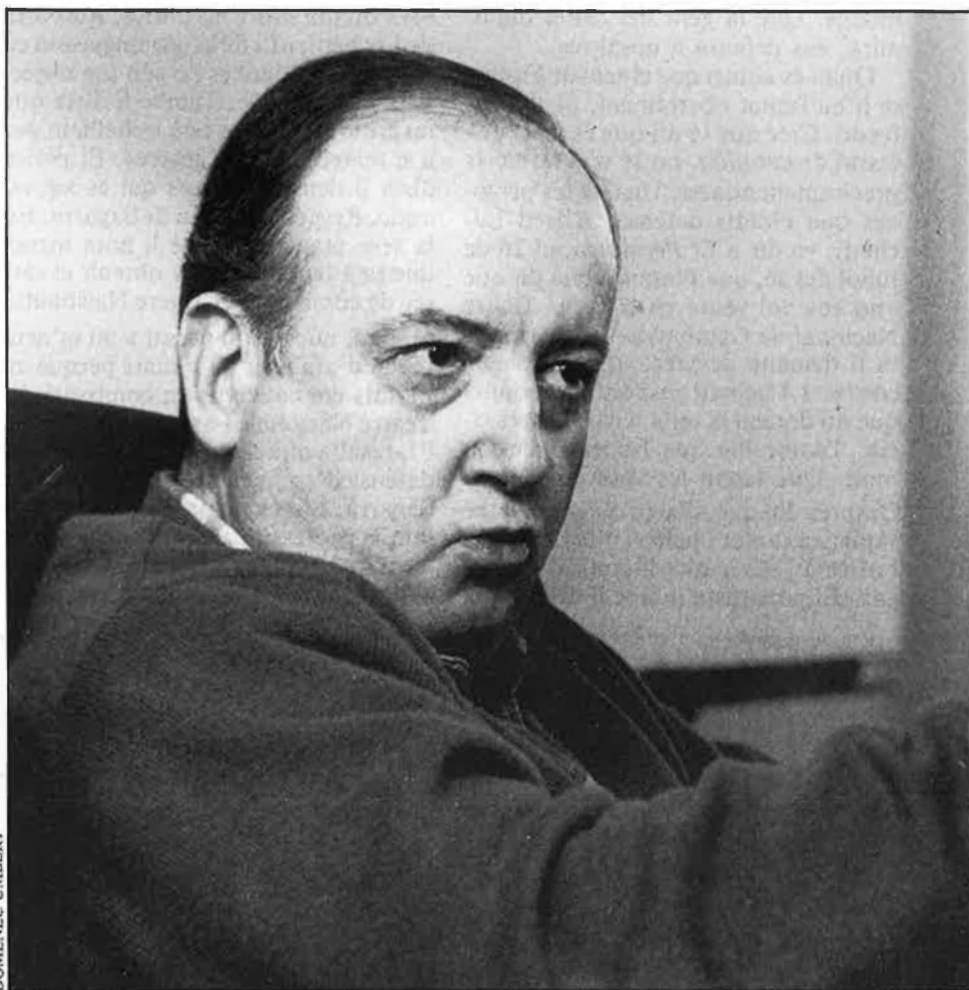
—*Veig que al damunt de la tauleta del rebedor teniu la fotografia que en Flotats va dedicar-vos i que il·lustrava la vostra resposta a la carta, resposta en què us limitàveu a detallar les atencions i els obsequis rebuts per l'actor fins al moment en què li vàreu fer una crítica desfavorable. ¿La vostra relació personal havia estat fins llavors d'amistat mútua?*

—I tant. Si venia un crític francès a veure'l, em trucava perquè l'acompanyés. Ha estat invitat ell més vegades a casa meua que no pas m'ha convidat ell a mi. Mira, ara t'ensenyaré una fotografia on el pots veure assegut en aquesta mateixa sala, menjant i bevent. No sé, perquè no coneixem les despeses de representació que té, si les ampolles de xampany que em va regalar me les pagava ell o la companyia, però, les meves, me les pagava de la meua butxaca. Un crític de *Le Nouvel Observateur* va estar aquí, no sé si pagat per la Companyia Flotats o per la Generalitat, i va dir que aquí no teníem centre dramàtic nacional. Si ho va pagar la Generalitat, em semblaria allò de cornuts i pagar el beure. Aquest crític recordava que a la Comédie es feia dir José i que ara es diu Josep. No sé què li impedia dir-se Josep quan jo al *TeleXprés* aquells anys signava Joan.

—*¿El crític que jutja un espectacle ha de tenir en compte els sentiments de les persones que hi han treballat o bé ha de posar el sentimentalisme de banda i expressar amb sinceritat la seva opinió, encara que aquesta els pugui ferir?*

—Ha de deixar tot sentimentalisme. El crític escriu per als lectors. Primer, els ha d'informar. Informar de l'autor que es representa i de l'obra. Però en el moment en què faig un judici estic expressant exclusivament el que sento veient la representació. És molt personal, la crítica. El que passa és que jo, el 1987, no sé si les crítiques de teatre han de desaparèixer del diari o s'haurien de fer d'una altra manera. Però la resposta s'ha de trobar en un detall més seriós que la polèmica oberta amb la carta de Flotats. El fet que *El País* em doni una pàgina per parlar del *Lorenzaccio* o de Claudel ho trobo desproporcionat en comparació amb els meus companys de *Le Monde*, *La Repubblica* o *l'Observer*, donat el petit món teatral nostre.

Al mateix temps, estic content que me la donin. L'actor, davant de les meves crítiques, es pot violentar o excitar. No penso mai en això. Escriu més per

DOMÈNEC UMBERT

«El xampany d'en Flotats, no el prenc, jo».

a mi que per a ells. I això no vol dir que alguna vegada em dirigeixi a ells i els faci alguna indicació. Hi ha una sèrie de persones que, si els fas més d'una mala crítica, l'amistat continua exactament igual. No es tracta de donar-ne noms, però sí que hi ha directors, actors i escriptors que sé amb seguretat que no deixaran de ser amics meus encara que no deixi bé el seu treball.

—*Algú ha interpretat aquesta reacció d'en Flotats com una polèmica entre els interessos del Teatre Nacional i el projecte del Lliure, el qual vos abonaríeu.*

—Això, sí que ho trobo ofensiu. Jo vaig a veure els espectacles de franc al Lliure, però al marge d'això sóc membre de l'Associació d'Espectadors del Teatre Lliure i pago les dotze mil pesetes a l'any. No hi tinc interessos, al contrari. Si el Poliorama tingués una associació d'escriptors, m'hi apuntaria.

—*L'última vegada que ens vàrem trobar per Barcelona va ser a la biblioteca de l'Institut Francès, on buscàveu un llibre d'un autor que s'havia de representar. Flotats diu a la carta que els*

vostres coneixements exhibits en una crítica es troben en qualsevol enciclopèdia.

—Jo preparo les crítiques a fons. Darrere teu tinc l'*Enciclopèdia britànica* i, en el lloc on treballo, la *Universalis*. I per fer una crítica de Claudel no n'hi ha ni per començar. Haig de llegir *La Pléiade* i unes quantes revistes. Vaig anar a l'Institut Francès a buscar un número de la revista *Europe* i, a més, vaig veure l'espectacle a França. De vegades, truco a un company de París perquè m'envii un vídeo d'un muntatge en concret. A més, tinc un bon arxiu i, quan escriu i parlo de coses, sempre tinc documentació al davant. Per parlar cal estar informat, no com fa Flotats, que diu en la seva carta que Robert Abirached, director general de Teatre, va venir per donar una conferència a l'Institut Francès, quan la va donar al Lliure convidat per l'Associació d'Espectadors. Aquesta temporada fan una obra d'Eduardo de Filippo. Ja l'he vista fa un any a Milà. Tinc aquí un diccionari napolità-italià i tot això és molt important. En el teatre, el timbre, el to és fonamental.

Totes aquestes coses s'han de cuidar.

I em vaig trobar amb *L'intercanvi* que el versicle de Claudel s'ha de dir i cal posar l'accent d'una manera que, si no se sap fer, doncs que facin un altre autor o que vagin a fer un curset. Les coses, abans, s'han d'estudiar i s'han de pair. Mira, jo, el teatre, l'he après a Europa, no aquí. Als nou anys, els meus pares em porten a veure l'*Antígona* d'Anouilh a París, com també em porten a veure l'Edith Piaf o la *Roma ciutat aperta*, i això per a mi és tot un descobriment.

—*¿Què té el món del teatre que no tenen altres gremis? En cinema, hi ha crítics que es carreguen sense pietat moltes pel·lícules, encara que al darrere hi hagi l'esforç de molta gent durant molt de temps, i això no es tradueix en cap guerra entre gremis.*

—Quan un individu té els pebrots de pujar dalt de l'escenari, vol dir que es troba en un món especial. S'han de passar la vida fent personatges que no són ells. A més, ells no es poden veure i han de viure dels aplaudiments. Després, quan apareix la crítica, no la llegeixen com un lector qualsevol. Busquen el que diuen d'ell, si hi surten i els hi han dedicat una frase, abans de llegir-la sencera. Són un estament diferent dels notaris, els militars i les monges de clausura. Les coses, tenen tendència a inflar-les. Tenen la pell més sensible.

—*¿Vós us trobeu més bé fent crítica teatral o escrivint aquelles cròniques diàries que escrivíeu abans?*

—Durant deu anys vaig fer una crònica de Barcelona que m'obligava a sortir cada dia a la ciutat, però el que passa és que la Barcelona d'ara no m'atreu tant. Això té diferents lectures, com es diu ara. O que m'he fet més gran i les nits d'ara han deixat de tenir interès, les trobo infantils i ximpls, o bé que la ciutat està més embolicada en la cosa política. Per cert, que jo vaig començar fent crítica de la nova cançó i no he tingut mai problemes amb ells.

El que sí que et puc dir és que tinc altres ofertes per escriure altres coses i he pensat a deixar la crítica de teatre. Però no voldria perdre'm el projecte del Teatre Nacional i el del Lliure. M'agradaria ser-hi present. Si durant vint-i-cinc anys he fet pinya amb la gent del teatre, és per arribar a aquestes coses. Seria molt trist que no estigués present a la festa. *El Periódico* i l'*Avui* em van oferir de fer articles diaris i els vaig dir que no.

—*En Flotats us retreu a la carta que proclameu que us agraden les copes.*

—D'això de les copes, sempre me n'he fotut. És el meu tarannà. Però curiosament, ara, no en prenc. Abans, quan feia l'article diari, sí. Me'n vaig haver de prendre molts, de *whiskys*. Això que no tenia diners i m'havien de fiar. Per fer crítiques no en tinc necessitat. No bec. No sóc gens alcohòlic. Però em diverteix parlar-ne perquè no me les prenc. El xampany d'en Flotats, no el prenc, jo.

—*¿I pel que fa als projectes futurs per al teatre, què és el que us en preocupa?*

—Per exemple, que a hores d'ara no tinguem sobre la taula un estudi sobre el que volen que sigui el Teatre Nacional. En Max Cahner em va dir que en sis mesos —i ja han passat fa temps— em diria què hi pensen fer, quin repertori volen fer, i em consultarien, però ni en Ferrer ni en Max Cahner mai no han sol·licitat el meu assessorament. Hi ha un noi d'Esade, d'una coneguda família carlina de Barcelona, que feia un informe sobre el que cal fer al Teatre Nacional, però no m'ha vingut a preguntar res. Tampoc no se sap si quan hi hagi el Teatre Nacional, amb el Lliure i el Centre Dramàtic, si es manté, i se'n fa un de municipal, hi haurà prou públic. ¿S'ha fet un estudi per saber-ho? No ho sé. Si s'ha fet, que me l'enviïn, perquè és la meua professió. En aquesta ciutat ha desaparegut el Talia

Flotats acusa

Ha estat impossible, durant tota la passada setmana, fer parlar Josep Maria Flotats. «Tot el que havia de dir», insisteix, «ja bo vaig dir a la carta oberta publicada a l'*Avui* el dia 26 de novembre». Reproduïm, doncs, ací algunes de les parts més importants d'aquella carta que inicia el debat.

«Com diu la dita, «diu mal d'algú que alguna cosa en quedarà». És extraordinari veure la facilitat amb què alguns us autoanomeneu importants i jutgeu el treball de directors que no us voldrien ni com a segons ajudants. Aquests periodistes de teatre oblideu que viviu gràcies a l'esforç de tota la professió, però us hi gireu d'esquena i asserreu la branca on esteu asseguts. No fer una crítica a favor del teatre, defensant-lo, potenciant-lo i estimant-lo, i fer una crítica injuriosa i menyspreadora de les dones i dels homes que hi treballen, paranoica i rebentista és voler matar el teatre, voler destrossar una part viva i essencial de la nostra llengua, de la nostra cultura, de la nostra societat, del nostre país, i no fer honor als diaris que ho imprimeixen ni al bell ofici del periodisme.[...]»

«No crec que t'hagis adonat que al nostre país estem iniciant un procés de restauració i de dignitat, un procés seriós de construcció de futur. El professionalisme es cada vegada més indispensable en totes les branques si volem ser plenament membres d'Europa. Crec que s'ha acabat l'època d'Elis 4 Gats, l'època dels fills de papà que fan i desfan el món a les nits de Cau Ferrat o les tertúlies dels cafès. És una visió romàntica i rossinyolesca que malauradament no podem permetre que es perllongui. El teatre avui dia ja no és l'Alca del Senyor Esteve. No, amic Sagarra, no, això són enyorances fora d'estació. Aquest ofici nostre tan seriós, tan respectable, al qual dediquem tots la nostra vida, no mereix gent com tu. Ara que el nostre país té l'oportunitat única i històrica de crear un Teatre Nacional, no puc permetre que diguis que no és un projecte i que intentis, amb mentalitat de revenja, de tallar les arrels d'aquesta casa que avui comença a néixer...» □

i el Barcelona i aquí no ha piulat ningú. No he vist que ningú sortís al carrer a protestar.

—¿Com jutgeu la política teatral de l'Ajuntament de Barcelona?

—Primer, per parlar clar, encara no tenim teatre municipal. El meu pare, amb la bona fe que tenia, ja li'n demanava un a Porcioles des de *La Vanguardia*. L'oportunitat era el teatre Barcelona. L'única cosa que ha fet és que Peter Brook va veure el Mercat de les Flors i va dir a l'Aurèlia que s'havien de fer teatres en llocs insòlits, encara que sigui el local més sord que deu existir a Europa, i quan cauen quatre gotes, se senten, o quan actua Spandau Ballet a Montjuïc, també el sentes des del teatre. Al bar, una ginebra et costa quatre-centes pessetes. Un teatre ha de tenir vida. Jo, quan haig d'entrar a un teatre, haig d'entrar a casa meva. Ha de tenir un restaurant, una recepció on puguis comprar el text de l'obra. També tenen el Grec, però en realitat

són unes festes d'estiu on el teatre és una cosa secundària.

—Totes aquestes polèmiques, el fet de sortir tant als mitjans de comunicació com un personatge criticat, i, per tant, influent, ¿us agrada?

—Home, de masoquista, no en sóc. Bé en tinc el coeficient, de sado-masoquisme, que té tothom. Però la meva dedicació al teatre té una compensació. Aporto tota aquesta collonada i vaig a veure en Puigcorbè en el *Lorenzaccio*, i em compensa, o l'*Operació Ubiú*, o *Al vostre gust*, del meu pare, al Lliure, una vegada i una altra.

—Una de les coses que sembla que poden ferir més, de les teves crítiques, són les comparacions que fas, amb les quals ridiculitzes les persones.

—Quan era petit i el meu pare em convidava a les terrasses dels bars, quan veia una noia que remenava un cul atractiu, deia: «Aquesta dona té figa de coll de dama». Hèrència familiar. □

que s'està ventilant arran de la polseguera aixecada per la carta de **Flotats** i la resposta —si més no, sorprenent— de **Joan de Sagarra**, és més important.

Quins han estat els detonants que impulsaren **Flotats** a publicar la ja famosa carta, sembla que sense consultar els que hi són directament o indirectament esmentats, no ho arriba a saber ningú. Una vegada publicada, però, actors, directors, crítics i periodistes s'han vist arrossegats, diuen, a dir-hi la seva. I se n'han dites, pertot arreu, de ben grosses. De la solidaritat amb un o altre protagonista, sense matisos, a la suspicàcia sobre els motius de tots dos, de la revenja a l'esforç per mantenir una difícil equanimitat, de la confusió, també, a la por. La por, com diu un dels actors consultats, a barrejar-se en una picabaralla entre primeres figures, íntimes fins fa ben poc, i poderoses, cada una en el seu terreny, totes dues.

Ja l'endemà de publicada la carta de **Flotats** «A **Joan de Sagarra**, en defensa del teatre», un grup teatral, **Curial**, que representa aquests dies al teatre **Condal Torna-la a tocar**, **Sam**, redactà un comunicat en què expressava la seva solidaritat amb **Flotats**, fent seves les paraules «No tornaré a tocar en un teatre on tu estiguis present». Aquest document, encapçalat per **Ricard Reguant**, director de **Curial**, fou passat a d'altres grups —alguns membres dels quals el firmaren, com alguns de la companyia del **Victòria**—, mentre la majoria de la professió es mantenia en-

CRÍTICS I CRITICATS, DESPRÉS DEL PRIMER ASSALT

Per un sí o per un no

Criticar els crítics de teatre, aixecada la veda per la carta oberta de **Flotats** a **Joan de Sagarra**, ha estat l'activitat més intensa d'actors i directors durant aquesta última setmana.

Amb matisos i gradacions, amb suspicàcies i desconfiances, amb satisfacció o amb temor, tothom ha entrat en la polèmica. Deixem, per a un segon reportatge, una anàlisi sobre la rendibilitat de l'escena barcelonina.

M. Castells

Quasi tot el que es belluga sobre o al voltant dels escenaris catalans s'ha vist remogut, en les últimes setmanes, per la polseguera aixecada per la carta «A **Joan de Sagarra**, en defensa del teatre», que publicà l'actor i director **Josep Maria Flotats** el passat 26 de novembre a les pàgines d'opinió del diari *Avui*. Actors i directors, crítics, periodistes i observadors, han volgut participar en el batibull de comunicats, declaracions, manifestos, consideracions i suspicàcies creuats aquests dies en reunions, assemblees i diaris.

Les reaccions, aquesta vegada, han estat immediates. Ja fa temps, diuen, que s'estava covant una crisi en les sempre conflictives relacions entre crítics i criticats, tot i que ara, una vegada ha esclatat, tothom es sorprèn que hagi arribat tan lluny. Hi ha qui ho anomena, ja, «Batalla de reines»; la majoria, però, té la sensació que allò

Joan de Sagarra: crític criticat.